

Bergs kommun
Bierjen tjielte

SAMORDNINGSFÖRBUNDET
JÄMTLANDS LÄN

HAMsam i Berg

Slutrapport av projekt Hälsa Arbete Migration
i Samverkan i Bergs Kommun 2018-05-01 –
2020-03-30

Ida Slagkämpe

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Bakgrund och mål.....	4
Bakgrund	4
Målgrupp	4
Projekt mål	4
Aktiviteter.....	5
Kurs.....	5
Individuella samtal	5
Punktinsatser på Fjällgymnasiet.....	6
Sommarkurs	6
Studiebesök.....	6
Tidplan	6
Deltagare	7
Samverkan	7
Personal i insatsen.....	7
Fokusgrupp.....	7
Anställda i projektet.....	7
Utbildning och kompetenshöjande insatser för personal	7
Insatsens ekonomi.....	8
Risker	8
Marknadsföring och spridning	8
Jämställdhet, genus och ledarskap	9
Resultat och implementering.....	9
Resultat av insats hos deltagare.....	9
Fortsatt samverkan	9
Arbetsmarknadskurs	10
Reflektioner	10
Grupernas sammansättning och förutsättningar	10
Sammanfattning av samarbetspartners och externa aktörers erfarenheter	11
Utveckling och förbättringsområden	11

Sammanfattning

Projektet HAMsam, Hälsa Arbete Migration i samverkan har pågått under perioden 2018.05.01 - 2020.03.31. Samverkande parter var Bergs Kommun och Region Jämtland Härjedalen. Projektägare var vid projektets start Bergs Kommun genom Stöd, utveckling och hälsa, verksamhet Navigator. Medfinansiering från Samordningsförbundet Jämtland. Målgruppen var i första hand unga vuxna som studerade vid introduktionsprogrammet på Fjällgymnasiet i Svenstavik med visst utrymme för breddning av denna.

Projektets huvudsakliga aktivitet bestod av en 10-11veckors kurs som för deltagarna ingick i den ordinarie skolgången, men skedde utanför skolans lokaler. Kursen bestod av cirka 10-15 timmar per vecka och totalt cirka 100-110 timmar per kurs. I kursen ingick arbetsmarknadskunskap, samhällsorientering, generell information om sociala koder, etik och moral, diskussioner kring självbilder och målsättningar. Utöver detta ägnades 1,5 timme varje vecka åt hälsoskola då olika professioner från Hälsocentralen informerade om fysisk och psykisk hälsa, egenvård och alkohol, tobak och narkotika.

Totalt tre kurser har genomförts under projekttiden samt punktinsatser i skolan och på sommarlovet. Deltagarantalet har varit totalt 27 personer fördelat på samtliga kurser och punktinsatser.

Den stora lärdomen deltagarna tagit med sig efter kursen är en ökad kunskap om svenska samhället, sociala koder, kommunikation och hälsa. Denna kunskap har inneburit en ökad tilltro till den egna makten att påverka sitt eget liv och en bättre förståelse för hur samhället är uppbyggt. Med en bättre förståelse för vilka rättigheter och skyldigheter som finns har deltagarna en tryggare grund för att själva fatta välinformerade beslut om sin framtid.

Många ämnen som diskuterats i kursen har deltagarna inte möjlighet att lära sig om i skolan och det har inte heller varit aktuellt att få informationen hemma. Detta gäller framförallt kommunikation, självkänsla, kultur, jämställdhet och jämlikhet samt hur de själva kan påverka sin hälsa. Kunskap som är avgörande för en smidig övergång till vuxen- och arbetslivet. Utifrån detta har HAMsam visat sig oerhört värdefull som informationskälla och forum för att utvecklas inom dessa områden.

Unikt för HAMsam i Berg har varit förmånen att ha en kurs så välintegrerad i ordinarie skolverksamhet och där ungdomarna har getts både uppmuntran och tid att fokusera på dessa frågor utan att negativt påverka skolgången. Även Hälsocentralens hälsoskola har varit en avgörande pusselbit för HAMsams goda resultat.

Ytterligare framgångsfaktor har varit att flytta lärandet från skolbänken till en neutral lokal samt att deltagarna fått möjlighet att få information direkt från källan där olika representanter från sina professioner har bidragit med sin kunskap och öppnat upp för dialog. Deltagarna har även genom att själva vara på plats på exempelvis en rättegång fått en värdefull insyn i hur de olika delarna av samhället fungerar.

Bakgrund och mål

Bakgrund

Vid tidpunkten för projektansökan stod Bergs Kommun inför stora utmaningar gällande den långsiktiga etableringen av unga nyanlända på arbetsmarknaden. När ansökan skrevs fanns cirka 70 nyanlända ungdomar inskrivna på introduktionsprogrammet på Fjällgymnasiet i Svenstavik. Många av dessa ungdomar bedömdes då löpa stor risk att avsluta sina studier i förtid eller avsluta sina studier på grund av ålder utan behörighet till gymnasieprogram¹. Bedömningen gjordes tidigt att en stor del av dessa ungdomar stod i behov av förstärkt vägledning.

Kunskapsbrister i skolämnen såväl som brist på generell kunskap om svenska samhället, myndigheter, arbetsmarknad och grundläggande kunskap om fysisk och psykisk hälsa var något skolan och andra myndigheter identifierat som en bidragande faktor till svårigheter i skolan för vissa av dessa ungdomar. Dessa kunskapsbrister identifierades även hos många av de vuxna som studerade SFI (Svenska för invandrare).

Navigator är en kommunal verksamhet som vid ansökningstillfället arbetade främst med vägledning och coachning av ungdomar mot studier och/eller arbete. Att utöka Navigators verksamhet med förebyggande arbete med skolungdomar som löper utökad risk för att hamna i utanförskap samt stärka samarbetet mellan Navigator, Fjällgymnasiet och Vuxenutbildningen blev viktig katalysator för HAMSAM.

Målgrupp

Målgruppen för projektet har varit unga vuxna mellan 16 och 29 år som är i riskzonen för att hamna i utanförskap. Primär målgrupp var samtliga ungdomar inskrivna på introduktionsprogrammet på Fjällgymnasiet och möjlighet fanns att utöka målgruppen till unga vuxna under 29 år inskrivna på SFI. Målgruppen uppskattades initialt till 30 deltagare per år. Denna uppskattning visade sig dock ligga i överkant då det under projektets gång var många ungdomar som flyttade från kommunen och ytterst få nya som flyttade hit. Detta ledde till att målgruppen utökades enligt ovan med deltagare under 29 år som studerade på SFI.

Projektmål

Övergripande projektmål:

- Att projektets deltagare ökar sin kännedom om kommunal service, välfärd, utbildningsmöjligheter och den lokala arbetsmarknaden så att fler individer än tidigare upplever en känsla av sammanhang
- Att deltagare når ökad kunskap kring olika hälsfaktorer
- Att deltagare når ökad medvetenhet och kunskap kring jämställdhet och jämlikhet

¹ Utdrag från skollagen: "Gymnasieskolan ska vara öppen endast för ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning och som påbörjar sin gymnasieutbildning under tiden till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20"

- Att tidigare upptäcka individer i behov av vägledning och förstärkt stöd i fortsatt närmande mot arbete och sysselsättning
- Att utveckla arbetet med övriga samverkansaktörer inom projektet så att sammanhang och meningsfullhet för unga individer ökar och därigenom ger dem större möjlighet till aktiva val

Delmål inom projektet:

- Minskad social belastning i form av beroende av försörjningsstöd
- Utveckla modell som genom samverkande insatser från kommun och primärvård verkar för främjad hälsa, utbildning och sysselsättning

Aktiviteter

Kurs

HAMsam-kursen har varit stommen för hela projektet och har genomförts i sin helhet i tre omgångar med tre separata grupper ungdomar. Två gruppledare har under projektets gång ansvarat för kursinnehållet och minst en gruppledare har deltagit i samtliga kurstillfällen dock vanligtvis båda. Utöver gruppledarna har representanter från olika myndigheter och professioner ansvarat för informationen som deltagarna har tagit del av. Att de som äger frågan ska prata om den har varit genomgående i kursen och utifrån detta har ett stort antal externa aktörer varit inbjudna att delta. Exempel på dessa är Arbetsförmedlingen, socialtjänst, Polisen, elevhälsan, psykolog, ALMI, arbetsmarknadsenhet, egenföretagare, Lärcentrum och ungdomssamordnare. 1,5 timme varje vecka under kursen har ägnats åt hälsoskola där olika representanter från primärvården har haft pass med innehåll om bland annat egenvård, sex och samlevnad, narkotika, stress och kost. Kursen har varit utformad med olika teman för varje vecka med syfte att skapa goda förutsättningar för en grupprocess där samtliga deltagare känner sig bekväma med att delta efter egna förutsättningar. Självstärkande övningar i kommunikation, samarbete och tillit samt jämställdhets- och värderingsarbete för att rusta deltagarna inför framtida utmaningar har varit genomgående. Empowerment och eget ansvarstagande har varit centrala begrepp i processen. Varje kurs har bestått av cirka 100-110 timmar och tiden har ingått i det ordinarie skolschemat. Möjlighet att tillgodogöra sig delar av teoretisk idrott och hälsa, samhällskunskap och svenska har funnits och dialog med aktuella lärare har skett löpande. Inför varje kurs har gruppledarna informerat lärare och haft dialog med rektor, studievägledare och ett tätt samarbete med vägledare på YrkIn-projektet² på skolan för att strömlinjeforma kursen att passa ordinarie utbildning.

Individuella samtal

Samtliga deltagare har vid minst tre tillfällen per kurs haft individuella samtal med gruppledare för fördjupad vägledning och uppföljning genom skattningsverktyg. Vissa deltagare erbjöds även vid behov flerparssträffar med lärare och vägledare på skolan. De individuella samtalen syftade förutom vägledning och uppföljning till att skapa forum för att identifiera särskilda svårigheter eller utmaningar för den enskilda individen. På dessa möten kunde deltagarna få stöttning i sin egna process och vid behov få kontakt med andra aktörer exempelvis föreningsliv, öppenvård, inflyttarservice, psykiatri och hälsocentral. De individuella samtalen fungerade även som ett led i

² YrkIn i Berg var ett projekt som syftade till att underlätta ungas etablering i arbetslivet genom förbättrad och anpassad yrkesutbildning och utgick från Fjällgymnasiet med en projektledare på plats. Samarbetet mellan YrkIn och HAMsam var löpande under hela projekttiden då vi arbetade med många från samma målgrupp

uppbyggandet av egna nätverk för ungdomarna. Utifrån samarbetet med YrklIn erbjöds även deltagarna en trepartsträff med vägledaren där för att skapa en bra övergång från HAMSsam tillbaka till ordinarie skolgång. På de avslutande individuella samtalen fokuserade gruppledarna på de styrkor och framsteg som den enskilda deltagaren uppvisat under kursen.

Punktinsatser på Fjällgymnasiet

Gruppledarna i HAMSsam har löpande erbjudit punktinsatser på Fjällgymnasiet i form av informationspass eller gruppvägledning i klass. Denna typ av punktinsats har verkställts vid ett tillfälle i en kombinerad samhällskunskaps- och idrottslektion där fokus låg på jämställdhet, jämlikhet och hälsa. Gruppledarna i HAMSsam har även funnits som resurser på den lovskola som Fjällgymnasiet arrangerat för elever med behov av ytterligare studietid för att kunna fånga upp eventuella behov på plats.

Sommarkurs

Under sommarlovet 2019 erbjöds en sommarkurs med tre tillfällen per vecka men på grund av lågt deltagarantal genomfördes aldrig kursen. Upplägget som planerats utgick från HAMSsam-kursen men inte lika omfattande. Tanken var att deltagarna själva skulle kunna påverka innehållet i stor utsträckning och att möjlighet till olika sommaraktiviteter skulle erbjudas. Även möjlighet till språkräning i form av att diskutera aktuella nyheter och besöka olika verksamheter samt företag var planerat. Behov av aktiviteter under sommaren lyftes främst av ungdomar som inte hade några lokala sociala nätverk, var ensamkommande och ungdomar som inte visste vad de skulle göra när skolan stängde.

Studiebesök

Som en del i kursen har deltagarna haft möjlighet att tillsammans med gruppledarna besöka en rättegång på Tingsrätten i Östersund per kurstillfälle. Studiebesök har även skett på Hälsocentralen och olika kommunala verksamheter.

Tidplan

Vid tidpunkten för ansökan såg tidplanen ut som följande:

2018.04.01: Officiell uppstart på projektet

2018.04.01-2018.06.01: Kartläggning av målgruppen, se över befintligt material av HAMSsam-unga, utformning av intervjuenkäter, rekrytering fokusgrupp, samverkan med Hälsocentralen samt Fjällgymnasiet för att se hur HAMSsam-unga på bästa sätt kan ges till målgruppen

2018.06.02-2018.08.31: Fastställa HAMSsam-ungas innehåll och upplägg genom utvärdering i fokusgruppen

2018.09.01-2018.12.15: Genomförande av första kurstillfället

2018.12.15-2019.01.15: Utvärdering, delrapport

2019.01.15-2019.06.01: Genomförande av andra kurstillfället

2019.06.01-2019.09.28: Utvärdering, delrapport

2019.09.20-2019.12.15: Genomförande av tredje kurstillfället

2019.12.15-2020.01.15: Utvärdering, delrapport

2020.01.15-2020.03.31: Genomförande kurstillfälle i kortversion samt slutrapport

De justeringar som skett i tidplanen har varit ett tillägg av punktinsatser samt sommarkurs. Under sista perioden har inte något kurstillfälle i kortversion kunnat genomföras på grund av brist på personal i projektet. Under denna period har fokus istället legat på justering av material inför implementering samt samverkande med Fjällgymnasiet, Hälsocentralen samt övriga externa aktörer för att säkerställa fortsatt samarbete vid implementering.

Deltagare

HAMSAM har totalt haft 27 deltagare under projektperioden varav 3 tjejer och 24 killar. Av de 27 har 24 personer studerat på Fjällgymnasiet och Introduktionsprogrammet. Av de resterande har två varit inskrivna på Navigator och en på SFI, samtliga arbetslösa. Deltagarna har varit fördelade på tre kurser samt punktinsatser där vissa deltagit i båda. Samtliga har varit unga vuxna under 29 år.

Samverkan

Delaktiga i hela projektet har från start varit, utöver Navigator i Bergs kommun, Region Jämtland Härjedalen genom Hälsocentralen i Svenstavik och Fjällgymnasiet. Samverkan har skett strukturerat genom regelbundna fokusgruppsmöten men även löpande genom direktkontakt med skolpersonal, Hälsocentral, tjänstemän på olika kommunala verksamheter såsom öppenvården, socialtjänsten och inflyttarservice samt representanter för relevanta myndigheter som exempelvis Polisen och Arbetsförmedlingen. Möjlighet till samverkan för att fånga upp enskilda individers behov av exempelvis fördjupad studie- och yrkesvägledning har också funnits. Denna typ av både strukturerad och löpande informell samverkan, både med projektpartners och externa samverkansparter har varit en framgångsfaktor för projektet.

Personal i insatsen

Fokusgrupp

En fokusgrupp upprättades i början av projektet där representanter från Hälsocentralen, Fjällgymnasiet, Navigator initialt deltog. Denna utökades senare med representanter från kommunens arbetsmarknadsenhet. Syftet med fokusgruppen var att tillsammans planera och utforma kursen och sedan löpande träffas för att följa upp processen samt revidera vid behov. Fokusgruppen träffades tre gånger per termin, innan, under och efter varje nytt kurstillfälle.

Anställda i projektet

Projektet har haft två anställda på varierande procent, en projektledare och en vägledare. Projektledaren har i huvudsak ansvarat för administration och registrering av deltagare, utformande av kursmaterial, skriva delrapporter och sammankallande till samverkansmöten och fokusgrupp. Utöver detta har både projektledaren och vägledaren varit gruppleddare i kursen. I slutfasen av projektet har projektledaren även arbetat på plats med att säkerställa implementering av fortsatt samverkan och arbetsmarknadskurs. Vägledaren har i huvudsak varit gruppleddare och deltagit i samverkans forum samt tillsammans med projektledaren utformat och reviderat kursmaterialet. Vägledaren har även ansvarat för revidering av kursmaterial inför implementering samt slutrapport.

Utbildning och kompetenshöjande insatser för personal

Personal i projektet har varit på studiebesök hos Kompetenscentrum i Angered samt arbetsmarknadsenheten i Lekeberg för att lära sig mer om hur de arbetar med personer som står

långt från arbetsmarknaden och vilka metoder de använde sig av för att jobba motiverande. Punktinsatser för kompetensutveckling har bestått av informationstillfällen om bland annat nya gymnasielagen och traumabearbetning. Personalen har även deltagit i en konferens om integration i Vålådalen, Åre kommun, ett studiebesök i en annan kommun i uppstartsfasen samt deltog i utbildningstillfälle om jämställdhet och jämlikhet i samband med länsamverkan.

Insatsens ekonomi

Projektet har finansierats av Samordningsförbundet i Jämtlands län med 1 300 000 kr som gått till personalkostnader vilket finansierat 2 tjänster på totalt 130%. Bergs Kommun har bekostat material för 10 000 kr. På grund av att personal anställd i projektet i slutfasen har gått ner i tid kommer en del av den beviljade finansieringen inte nyttjas.

Risker

Inga specifika risker var identifierade i projektansökan. De utmaningar som uppdagades under genomförandet av projektet var följande:

- Svårt att få ihop deltagarantal enligt projektansökan. Den främsta orsaken till det var att målgruppen under projektets gång minskade i antal på grund av flytt och ett drastiskt minskat flyktningmottagande. Denna utmaning hanterades genom att bredda målgruppen, om än fortsatt inom ramen för projektet.
- Deltagare som inte hade sina basala behov tillgodosedda, såsom boende, mat för dagen, socialt nätverk och grundläggande trygghet hade svårt att ta till sig delar av kursinnehållet. Dessa deltagare saknade ännu beslut om uppehållstillstånd eller väntade på överklagan. Genom att löpande justera kursinnehållet och vara lyhörda inför deltagarnas förutsättningar kunde gruppledarna anpassa informationen och övningarna så att de var relevanta för respektive grupp.
- I slutfasen av projektet gick både projektledare och vägledare ner i tid i projektet på grund ändrade förutsättningar på arbetsplatsen samt uppsägning vilket i kombination med minskad målgrupp omöjliggjorde ett sista kurstillfälle. Det beslutades att fokus istället skulle ligga på implementering och rapportskrivande i denna fas.
- Bristfällig kommunikation med lärare angående kunskapsvalidering initialt vilket ledde till att deltagare inte i direkt samband med kursen fick sin kunskap validerad enligt överenskommelse. Detta justerades i efterhand efter extrainsatta möten tillsammans med lärare men bör säkerställas kontinuerligt för att undvika ökad stress för deltagarna.

Marknadsföring och spridning

Marknadsföring av ordinarie kurs har skett direkt till berörda verksamheter inför varje nytt kurstillfälle. Marknadsföring av sommarkursen har skett både direkt till kommunens verksamheter, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samt affischer på både skolor och andra offentliga lokaler i kommunen.

Spridningskonferens 10 december 2019 i samarbete med YrklIn och DUA³ med målgrupp kommunpolitiker, chefer och tjänstemän i Bergs Kommun i syfte att sprida resultat och påtala vikten av implementering och fortsatt samverkan.

³ Delegationen Unga till Arbete

Projektledare och vägledare har deltagit i länsamverkan med andra kommuner och Region Jämtland Härjedalen för att informera om projektet.

Jämställdhet, genus och ledarskap

Sett till deltagarna i projektet har det varit en betydligt större andel killar än tjejer vilket kan förklaras med att HAMSAM speglade hur målgruppen såg ut under projektiden. Det var endast fåtal tjejer inskrivna på Introduktionsprogrammet och de sista två grupperna bestod enbart av killar. Inom ramen för kursen bestod en veckas tema av jämställdhet och jämlikhet. Den bestod av övningar, diskussioner och information om dessa frågor samt genus och heteronormen. Dock har dessa frågor genomsyrat hela kursen som deltagarna löpande varit engagerade i. Gruppledarna har tillämpat ett kritiskt förhållningssätt till rådande könsnormer och aktivt arbetat för ett inkluderande språk som inte befäster dessa vare sig i privatlivet eller yrkeslivet.

Ledarskapet sett till gruppledarna har präglats av delaktighet, lyhördhet och att bygga förtroende. Det har varit viktigt att deltagarna har känt sig trygga och det har under alla kurstillfällen varit ett fokus på Empowerment och att främja en känsla av gemenskap.

Resultat och implementering

Resultat av insats hos deltagare

Uppföljning av deltagare har skett i samband med kursen för att mäta utveckling men också efter minst 6 månader. Den långsiktiga uppföljningen har skett via telefon och mail men svarsfrekvensen har endast varit cirka 50% varpå resultatet inte ger en fullständig bild. Bifogat finns statistik som visar utveckling under kursens gång samt efter 6 månader.

På grund av mycket lågt deltagarantal i den tredje och sista kursen redovisas inte denna statistik utan det kvantitativa resultatet baseras helt på de två första kurserna. I den statistiken kan man utläsa att deltagarna fått en ökad förståelse för hur svenska samhället fungerar, en till viss del större känsla av att bestämma över sitt egna liv, upplevelsen av den egna fysiska och psykiska hälsan är bättre och deltagarna redovisar att de själva kan påverka sin egen hälsa i större utsträckning.

I statistiken kan man även utläsa en skillnad i resultaten mellan de två grupperna vilket delvis kan förklaras av deras olika förutsättningar både före, under och efter kursen avslutats. Ett exempel på en sådan skillnad är ett tydligt studiefokus och bättre kunskap om vilka studievägar som finns i första gruppen där de grundläggande behoven i större utsträckning redan var tillgodosedda.

De resultat som gruppledarna upplever att deltagarna uppvisat är en större tilltro till den egna förmågan och känsla av egenmakt. En förståelse för hur de val man gör påverkar ens liv och hälsa samt en ökad kunskap om jämställdhet och jämlikhet. Det man även kan utläsa av de inkomna kommentarerna efter utvärderingen är ökad kunskap om arbetslivet, sociala koder samt en ökad medvetenhet om olika typer av kommunikation.

Fortsatt samverkan

Fokusgruppen som varit aktiv under projektets gång kommer ersättas av en samverkansform mellan Tillväxtavdelningen, Arbetsförmedlingen, Lärocentrum och Fjällgymnasiet. Denna samverkan syftar till att ha löpande dialog om de olika verksamheternas utmaningar och arbete. Att snabbt kunna fånga upp ungdomar med behov av förstärkt vägledning och samverka för att sätta in rätt insatser i rätt tid. Ambitionen är även att detta arbete ska underlätta för ungdomars inträde på arbetsmarknaden och

etablering i lokalsamhället och samtidigt se till arbetsmarknadens behov av arbetskraft. Sammanfattande till dessa möten kommer vara Arbetsmarknadsenheten.

Arbetsmarknadsenheten har även erbjudit Fjällgymnasiet att fortsätta med punktinsatser på skolan vid behov. Exempel på dessa punktinsatser kan vara att på lektioner hålla övningar om självkänsla och självbilder eller ha grupp vägledning och informationsinsatser om arbetsmarknad, jämställdhet och jämlikhet eller andra insatser som bedöms som lämpliga.

Samverkansparter som i skrivande stund är fortsatt intresserade av att delta i kursen är Region Jämtland Härjedalen genom Hälsocentralen Svenstavik, Polisen samt Lärcentrum. Ambitionen är även att öppenvården och andra kommunala verksamheter fortsätter delta.

Arbetsmarknadskurs

HAMsam-kursen kommer efter projektets slut implementeras på Arbetsmarknadsenheten i form av en arbetsmarknadskurs. Denna kurs riktar sig till personer som är inskrivna på Arbetsmarknadsenheten som har behov av grundläggande kunskap om svensk arbetsmarknad, fysisk och psykisk hälsa, självstärkande övningar och fördjupad vägledning. Målgruppen kommer inte ha någon åldersbegränsning utan en individuell bedömning kommer göras om kursen är lämplig för den enskilda deltagaren. Materialet som används under HAMsam kommer fortsätta användas men har reviderats för att få ett tydligare fokus på arbetsmarknaden och vara relevant för alla åldersgrupper, inte bara ungdomar. Stommen för den nya kursen finns således klar och en person kommer anställas för att koordinera kursen och även löpande justera innehållet vid behov.

Reflektioner

Gruppernas sammansättning och förutsättningar

De tre grupperna som deltog i HAMsam-kursen hade alla väldigt olika förutsättningar.

I första gruppen var det åtta nationaliteter och både pojkar och flickor vilket skapade goda förutsättningar för deltagande och diskussion. På temat jämställdhet fanns en annan dimension i övningar och diskussion då båda könen representerades, detta blev även tydligt i diskussion om könsstereotypa yrken. Då deltagarna i denna grupp redan hade de basala behoven i stort sett tillgodosedda fanns större utrymme för reflektion och diskussion på en djupare nivå, både vad gällde självinsikt och manligt kontra kvinnligt.

De utmaningar som blev tydliga tidigt för den andra gruppen i motsats till den första var att merparten av deltagarna inte hade de grundläggande behoven tillgodosedda. Flera saknade boende, uppehållstillstånd och en stabil ekonomi. Detta påverkade i hög grad diskussioner om framtid, studier, mål och drömmar. På grund av dessa förutsättningar låg fokus i de individuella samtalen i stor utsträckning på de grundläggande behoven samt viss psykisk ohälsa, ofta kopplat till detta.

Den tredje gruppen utmärkte sig ytterligare då det endast var tre deltagare som genomförde hela kursen. På grund av detta anpassades kursens innehåll och längd. De tre deltagarna fick möjlighet att i större utsträckning påverka innehållet. Spridningen i denna grupp trots att åldersspannet var detsamma som tidigare grupper utgjordes av att en deltagare var ensamstående vuxen medan de andra två fortfarande bodde hemma hos sina föräldrar, något som skapade en bra grund för diskussioner kring övergången till vuxenlivet för ungdomar.

Gruppdynamiken i samtliga grupper präglades av öppenhet och ett tillåtande samtalsklimat, vilket gav goda förutsättningar för djupare diskussioner och samtal.

Sammanfattningsvis finns fördelar med mer homogena grupper då det är lättare att anpassa innehållet så det passar alla. De mer heterogena grupperna öppnade upp för andra diskussioner och perspektiv. En rekommendation är att försöka hålla en relativt jämn språknivå samt säkerställa att kursens syfte matchar deltagarnas behov oavsett om fokus ligger på framtid, målsättningar, studier och arbetsliv eller en mer grundläggande nivå av samhälls- och arbetslivskunskap. En röd tråd oavsett fokus är psykisk och fysisk hälsa.

Sammanfattning av samarbetspartners och externa aktörers erfarenheter

Efter uppföljning har följande feedback inkommit:

- Samtliga var nöjda eller mycket nöjda med kommunikationen med gruppledarna inför och under deltagande i kursen
- Majoriteten var nöjd med tiden de fått till sitt förfogande (samtliga inbjudna fick mellan 2-3 timmar)
- Samspelet med deltagarna fungerade till stor del bra men bitvis svårt med språket vilket påverkade deltagarnas engagemang samt att vissa visar intresse och andra inte
- Informationen som gavs passade målgruppen men vikten av att lägga sig på en mycket grundläggande nivå och vara pedagogisk påtalas
- Flera betonar hur viktigt det är med denna typ av förebyggande arbete och vill gärna ha mer tid att arbeta med detta

Utveckling och förbättringsområden

Det man tydligt kan se av utvärderingarna var en otydlighet för deltagarna gällande varför de gick HAMSAM-kursen. Detta skulle man kunna förbättra genom tidigare och tydligare individuell information innan kursstart. Då deltagarantalet var lågt de sista två kurserna är även metoderna som använts för att rekrytera och bjuda in deltagare ett potentiellt förbättringsområde. Mer tid skulle kunna läggas på förberedande av rekrytering och samverkan med ytterligare verksamheter som har kontakt med målgruppen för att säkerställa deltagarantalet. Exempel på sådana verksamheter kan vara socialtjänst, Arbetsförmedling, Försäkringskassa, Öppenvård och SFI. Det informationsinsatser som gjordes i projektet mot dessa verksamheter var för kortsiktiga och saknade uppföljning. Det man hade kunnat göra bättre är vara ut i god tid, skicka ut tydlig information och sedan följa upp den informationen med en träff för att fånga upp eventuella frågor och förbehåll och efterfråga en inventering av potentiell målgrupp och sedan följa upp kort därefter för att säkerställa om inventeringen har identifierat lämpliga deltagare.

Utveckling av kursmaterial och innehåll bör ske kontinuerligt i samband med deltagarrekrutering för att säkerställa att kursen är relevant för de aktuella deltagarnas förutsättningar och behov. Detta bör även ske i samråd med eventuella externa verksamheter som har kontakt med deltagarna.

En utmaning som gruppledarna möttes av var svårigheter för vissa deltagare att hänga med i information, dialog och övningar på grund av bristande kunskaper i svenska. Detta påverkade även dessa deltagares möjlighet att göra sig förstådda och ledde till viss oklarhet kring hur mycket av kursen de faktiskt tagit till sig. En lösning på detta kan vara att ha tolk tillgänglig eller att på förhand besluta om en viss språknivå samtliga deltagare behöver ha för att vara aktuell för kursen.

Då det under kursens gång framkom att vissa deltagare kände sig slitna mellan skola och HAMSAM är det även viktigt att tidigt ha en samsyn om vikten av deltagande i kursen och att inte krav ställs från

flera instanser som står i direkt kontrast till syftet med kursen. Om deltagaren exempelvis har krav på sig att studera eller söka arbete på heltid utöver HAMSAM kan dessa krav leda till ökad stress och svårighet att prioritera och ta till sig av kursens innehåll. Kan samsyn inte uppnås innan kursstart kan det vara lämpligt att avvakta deltagande i kursen. Detta kan även avhjälpas med tydlig och kontinuerlig kommunikation med lärare för att säkerställa att informationen deltagarna tar del av på kursen kan valideras och betygsättas.

En reflektion från gruppledarna är att det skulle vara en fördel att även innefatta en post för aktiviteter i budget. Detta skulle innebära att deltagarna inom ramen för kursen ges möjlighet att testa olika hälsofrämjande och/eller nätverksbyggande aktiviteter vilket på sikt kan påverka både en känsla av samhörighet, fysisk och psykisk hälsa samt en bättre förståelse för hur en aktiv fritid kan se ut.

Då materialet som användes i kursen visade sig ha stor nytta för deltagarna genom att lyfta ämnen de inte annars hade fått möjlighet att diskutera eller lära sig om på skolan tyder detta på viss utvecklingspotential. Möjlighet för skolväsendet att ta del av materialet och personal i projektet för punktinsatser i frågor som rör just hälsa, jämställdhet och jämlikhet samt självbild och personlig utveckling bör nyttjas i större utsträckning som förebyggande åtgärd vid tecken på exempelvis låg motivation, dålig självkänsla, hög frånvaro och psykisk ohälsa.